
Program rada Znanstvenog kolokvija

Odgojne kompetencije kroz cjeloživotno obrazovanje

Sveučilište Hercegovina

Fakultet društvenih znanosti dr. Milenka Brkića
Bijakovići, Kraljice mira 3A, 88266 Međugorje, BiH

Očima djeteta

Scientific Colloquium Program

Educational Competencies Through Lifelong Learning

Herzegovina University

Faculty of Social Sciences dr. Milenko Brkić
Bijakovići, Kraljice mira 3A, 88266 Međugorje, BiH

Bijakovići-Međugorje, 20–21. 9. 2018.

Očimadjeteta

Četvrtak, 20. rujna 2018.		
14:30–15:00	Registracija sudionika Znanstvenog kolokvija	
15:00–15:15	Dobrodošlica sudionicima (Dekan FDZMB)	
Panel 1 – Moderator Katarina Lasić, mag.		
15:15–15:45	Dr. sc. Mirjana Mavrak, izv. prof. Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo	Andragogija u medicinskoj pedagogiji: kompetencije odraslih za razumijevanje dječjeg svijeta ANDRAGOGY IN MEDICAL PEDAGOGY: ADULT'S COMPETENCIES FOR CHILDREN'S WORLD UNDERSTANDING
15:45–16:00	Dr. sc. Marija Karačić, doc. Sveučilište Hercegovina, Mostar	Kompetencije menadžera škole neophodne za cjeloživotno obrazovanje COMPETENCES OF SCHOOL MANAGERS NECESSARY FOR LIFELONG LEARNING
16:00–16:15	Dr. sc. Veljko Đukić, red. prof. Panevropski univerzitet „APEIRON” Banja Luka	Ekološko-etički stav kroz cjeloživotno obrazovanje ECOLOGICAL AND ETHICAL STATE DURING LIVING EDUCATION
16:15–16:30	Jelena Cvrković, dipl. knjižničar i prof. hrvatskog jezika i književnosti Osnovna škola Josipa Kozarca, Vinkovci, Hrvatska	Školska knjižnica kao dio odgojne kompetencije u cjeloživotnom učenju SCHOOL LIBRARY AS PART OF LIFELONG LEARNING COMPETENCE
16:30–16:45	Dr. sc. Mersiha Kolčaković, doc. Sveučilište Hercegovina, Mostar	Cjeloživotno učenje u nadgradnji pedagoških kompetencija osoba koje se bave alternativnim oblicima brige o djeci bez roditeljskog staranja THE IMPORTANCE OF LIFELONG LEARNING IN THE UPGRADING OF

		PEDAGOGICAL COMPETENCES OF PERSONS DEALING WITH ALTERNATIVE FORMS OF CARE FOR CHILDREN WITHOUT PARENTAL CARE IN BOSNIA AND HERZEGOVINA
16:45–17:00	Pauza za osvježenje	
17:00–17:15	Dr. sc. Ivana Babić Osnovna škola S. S. Kranjčevića, Lovreć, Hrvatska Silvia Poljak, mag. Osnovna škola Ivan Lovrić, Sinj, Hrvatska	Znanje učenika mlađe školske dobi o fiziološkim i psihološkim procesima čovjeka THE KNOWLEDGE OF YOUNG SCHOOLCHILDREN ABOUT HUMAN PHYSIOLOGICAL AND PSYCHOLOGICAL PROCESSES
17:15–17:30	Dr. sc. Vesna Minić, izv. prof. Univerzitet u Prištini – Učiteljski fakultet u Prizrenu – Leposaviću, Srbija	Socijalni odnosi i dečija igra u predškolskom uzrastu SOCIAL INTERACTION AND CHILDREN'S PLAY IN PRESCHOOL AGE
17:30–17:45	Dr. sc. Ana Mirković Moguš, viša asistentica Sveučilište J. J. Strossmayera, Osijek, Hrvatska Diana Moslavac Bičvić, predavačica Sveučilište J. J. Strossmayera, Osijek, Hrvatska	Uloga i mogućnosti informacijsko-komunikacijske tehnologije u predškolskom odgoju i obrazovanju THE ROLE AND POTENTIAL OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY IN PRESCHOOL EDUCATION
17:45–18:00	Ilda Bekrić, mag. JU „Djeca Sarajeva”, Sarajevo	Uključivanje djece s poteškoćama u razvoju u redovne vrtiće INCLUSION OF CHILDREN WITH DEVELOPMENT DIFFICULTIES IN KINDERGARDENS WITH TYPICAL POPULATION
18:00–18:30	Pauza za osvježenje	
18:30–19:30	Rasprava	
19:30–21:00	Zajednička večera	

Petak, 21. rujna 2018.

Petak, 21. rujna 2018.		
	Panel 2 – Moderator Ivana Soldo, mag.	
9:00– 9:30	Dr. sc. Višnja Rajić, doc. Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska	Odgoj kao cjeloživotna aktivnost EDUCATION AS LIFELONG ACTIVITY
9:30– 9:45	Dr. sc. Antonija Krtalić, izv. prof. Sveučilište Hercegovina, Mostar Dr. sc. Ruža Tomić, red. prof. Sveučilište Hercegovina, Mostar	Informacijsko-komunikacijska dimenzija kompetencije nastavnika INFORMATION AND COMMUNICATION DIMENSION OF TEACHER COMPETENCE
9:45 –10:00	Irena Jurišić, mag. Makarska, Hrvatska Ana Šapit, mag. Dječji vrtić „Biokovsko zvonce”, Makarska, Hrvatska	Stavovi odgojitelja o korištenju gestovne komunikacije EDUCATOR’S OPINIONS ON THE USE OF GESTURAL COMMUNICATION
10:00–10:15	Mr. sc. Sandra Jovanović Miljko Sveučilište Hercegovina, Mostar	Uloga roditeljskog stila odgoja na razvoj anksioznosti u ranoj odrasloj dobi ROLE OF PARENTHOOD STYLE ON THE DEVELOPMENT OF ANXIETY IN EARLY ADULTHOOD
10:15–10:30	Dr. sc. Šahim Kahrihmanović JU Terapijska zajednica Kampus Kantona Sarajevo, Sarajevo Iskra Vučina, mag. Zavod za javno zdravstvo Federacije BiH, Sarajevo	Terapijska zajednica – zajednica koja uči THE ROLE OF TREATMENT IN THERAPEUTIC COMMUNITIES AND DRUG ADDICTION RECOVERY PROCESS
10:30–10:45	Prof. ddr. sc. Milenko Kundačina, Sveučilište Hercegovina,	Kompetentnost nastavnika za primenu akcionog istraživanja u odgojno-obrazovnoj praksi

	Mostar Prof. dr. sc. Jelena Stamatović , Univerzitet u Kragujevcu, Kragujevac, Srbija	TEACHERS' COMPETENCIES FOR APPLYING ACTION RESEARCH IN TEACHING PRACTICE
10:45–11:00	Dr. sc. Memnun Zečić, doc. Sveučilište Hercegovina, Mostar Dr. sc. Marija Jović, doc. Sveučilište Hercegovina, Mostar	Menadžment i turizam u odgoju i obrazovanju MANAGEMENT IN TOURISM AND EDUCATION
11:00–11:30	Pauza za osvježenje	
11:30–11:45	Dr. sc. Sadeta Zečić, red. prof. □ □ eučilište Hercegovina, Mostar	Stavovi učitelja i nastavnika o poteškoćama u čitanju kod djece u osnovnim školama POSITIONS OF TEACHERS ON DIFFICULTIES IN READING WITH CHILDREN IN PRIMARY SCHOOLS
11:45–12:00	Mr. sc. Petar Smon-tara Gimnazija Antuna Gustava Matoša, Samobor, Hrvatska	Logoterapijski pristup u pedagoškoj dijagnostici i savjetovanju adolescenata u riziku LOGOTHERAPEUTIC APPROACH IN PEDAGOGICAL DIAGNOSTICS AND ADOLESCENTS AT-RISK COUNSELING
12:00–12:30	Završna rasprava	
12:30–12:45	Dodjela certifikata sudionicima znanstvenog kolokvija	
13:00	Zahvala organizatora, završetak znanstvenog kolokvija	

Programski odbor skupa

prof. ddr. sc. Milenko Kunadačina, prof. dr. sc. Ivica Radovanović, prof. dr. sc. Jasna Bogdanović Čurić, prof. dr. sc. Josip Ivanović, prof. dr. sc. Marinko Pejić, prof. dr. sc. Mira Oberman-Babić, prof. dr. sc. Miroslav Prstačić, prof. dr. sc. Refik Šećibović, prof. dr. sc. Sadeta Zečić, prof. dr. sc. Tamara Efendić Spahić, prof. dr. sc. Višnja Bukvić, prof. dr. sc. Vitimir Grbavac, prof. dr. sc. Azra Peterschik, prof. dr. sc. Marijana Šećibović, doc. dr. sc. Simo Bozalo, doc. dr. sc. Stanislav Nakić, doc. dr. sc. Ivan Matković, doc. dr. sc. Drago Martinović, doc. dr. sc. Edin Mujkanović, doc. dr. sc. Marija Jović, doc. dr. sc. Vedrana Šušvar, prof. dr. sc. Miljenko Buljac, doc. dr. sc. Elvira Mujkanović, doc. dr. sc. Memnun Zečić

Organizacijski odbor skupa

prof. dr. sc. Antonija Krtalić, prof. dr. sc. Ruža Tomić, doc. dr. sc. Daniela Matić, doc. dr. sc. Marija Bilić, Katarina Lasić, mag., Ivana Soldo, mag., Marina Merdžan, mag. iur.

Dr. sc. Mirjana Mavrak, izv. prof.

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet, Odsjek za pedagogiju

**ANDRAGOGIJA U MEDICINSKOJ PEDAGOGIJI:
KOMPETENCIJE ODRASLIH ZA RAZUMIJEVANJE DJEČJEG
SVIJETA**

Sažetak: Prošlo je stoljeće označeno promjenama u razumijevanju djece i dječjeg svijeta, te iskorakom iz opisivanja toga svijeta u njegovo komunikacijsko poimanje. Svoje zalaganje za iskorake iz tradicijskih odgojnih obrazaca pedagogija usmjerena na dijete temelji na metodologiji istraživanja dječjeg svijeta kvalitete koja, međutim, ima svoje prednosti i ograničenja. Različiti odgajatelji imaju barem jednu zajedničku potrebu: utisnuti se u dječji svijet, razumjeti što se tamo dešava, pa onda ili odgovoriti dječjim potrebama ili povesti djecu odgojnim putovima koje odgajatelj vidi prihvatljivima. U tom nastojanju ima puno neadekvatnih poimanja i zaključivanja, puno neopravdanih generalizacija koje katkad iz najbolje namjere rezultiraju neočekivano lošim odgojnim učincima. Slika koju dijete ima o sebi i svijetu u kojemu živi nije jedinstvena već šarolika, pa je osnovno pitanje u ovom radu koliko se možemo pouzdati u znanstvenost metodologije koju u komuniciranju s djecom koristimo. S druge se strane, upravo zbog mogućnosti da na ovo pitanje odgovorimo i pozitivno i negativno, nameće dilema: ako u odgojnom radu ne postoje svevažee i vječne istine, kako uopće odgojne znanosti možemo nazivati znanostima? O čemu učiti odgajatelje i učitelje ako „znamo da ništa ne znamo” i kako odgovoriti zahtjevima za opstankom unutar prosvjetne profesije kojoj se sve češće spočitava suverenost i ekspertiza? Odgajateljske zablude i posljedice istih ilustrirane su u ovom izlaganju na primjeru rada sa zdravom i bolesnom djecom. Teorijski okvir za razmatranje predstavlja Kolbov koncept iskustvenog učenja, te Kellyeva teorija konstrukata, a praktični prinosi ogledaju se u pomacima u razumijevanju identiteta bolesnog djeteta. Ovako koncipirano izlaganje ima za cilj postaviti pitanje o učiteljskim kompetencijama za odgovor na dječju sliku o sebi i svijetu, iznova podcrtavajući vrijednost cjeloživotnog učenja.

Ključne riječi: *Andragogija, medicinska pedagogija, slika o sebi, iskustveno učenje, konstruktivizam.*

Mirjana Mavrak, Ph.D., Associate Professor

University of Sarajevo, Faculty of Philosophy, Department of Education

**ANDRAGOGY IN MEDICAL PEDAGOGY: ADULT'S
COMPETENCIES FOR CHILDREN'S WORLD UNDERSTANDING**

Abstract: The last century was merged by changes in understanding children's world as well as making step forward from its description towards more comprehensive communication concept. Child centered pedagogy appeals for breakthrough traditional concepts of raising up children based on qualitative research methodology which, however, has its advantages and obstacles. Care-givers have at least one mutual need: set their eyes on children's world, understand what is going on and mobilize themselves either towards answering children's needs or lead them by the acceptable paths. That endeavor, however, is often burdened with a lot of misunderstanding and misinterpretations, a lot of unjustified generalizations which, in spite of a noble adult's intention, result with unexpectedly bad education impact. Child's image of self and of the world is variously multiplied – therefore the main issue in this paper is question on reliability of findings based in traditional scientific methodology in communication with children. Along with this assumption which could be confirmed or rejected, there is another dilemma: if there are just a few possible generalizations in educational sciences, is pedagogical theory and practice scientific at all? What to do with education of educators if caregivers and scientists “know that they do know nothing”? How to support professional survival while profession has been diminished in its expertise? Pedagogical misconceptions and its consequences in practice have been illustrated with the reference to pedagogical work with healthy and ill children. Theoretical framework has been based in Kolb's concept of adults' experiential learning and research and Kelly's theory of cognitive constructivism with a practical intention of better understanding the identity of ill children. The paper concept has been oriented to an issue of educators' competencies to meet children's world pointing out the value of lifelong learning concept.

Keywords: *Andragogy, Medical Pedagogy, self-image, experiential learning, constructivism.*

Dr. sc. Višnja Rajić, docent
Sveučilište u Zagrebu – Učiteljski fakultet

ODGOJ KAO CJELOŽIVOTNA AKTIVNOST

Sažetak: Obrazovanje nikada nije vrijednosno neutralno, ono je uvijek uvjetovano kontekstom. Tako je prihvaćanje kompetencijskog pristupa izmijenilo proces cjeloživotnog obrazovanja. Ovakav pristup omogućio je jasno definirane ishode učenja koji se zasnivaju na kognitivnim, psihomotornim i afektivnim ishodima. Isto tako, odgoj i obrazovanje odraslih tijekom posljednjih nekoliko desetljeća doživjeli su rekonceptualizaciju i danas su shvaćeni kao neizostavan dio sustava cjeloživotnog obrazovanja. Unatoč činjenici da suvremena društva shvaćaju ulogu i važnost odgoja i obrazovanja, odgojna dimenzija nedovoljno je prisutna u diskursu o obrazovanju odraslih i cjeloživotnom obrazovanju. Fokus znanstvenih istraživanja usmjeren je na psihomotornu domenu i razvoj vještina. Nužno je postaviti pitanje koliko je obrazovni proces i razvoj kompetencija moguć bez odgojnih aktivnosti. Može li se započeti diskusija o vrijednostima u proces u obrazovanja odraslih i njihovoj važnosti u stjecanju kompetencija potrebnih u suvremenom društvu?

Ključne riječi: *Odgoj, cjeloživotno obrazovanje, kompetencije, vrijednosti.*

Dr. Sc. Višnja Rajić, Ph.D., Assistant Professor
University of Zagreb – Faculty of Teacher Education

EDUCATION AS LIFELONG ACTIVITY

Abstract: Education is never neutral; it is always conditioned by context. Acceptance of competency approach has changed the process of lifelong learning. This approach has provided clearly defined learning outcomes based on cognitive, psychomotor and affective outcomes. Also, adult education has experienced reconceptualization over the last decades and is now perceived as an indispensable part of lifelong learning. Despite the fact that modern societies understand the role and importance of education, the nurturing dimension in education is insufficiently present in the discourse on adult education and lifelong learning. Scientific research is focused on the psychomotor domain and the development of skills. It is necessary to ask if educational process and the development of competences are possible without any nurturing activities. Can we start the discussion on values in the

process of adult education and their importance in acquiring the competences needed in the modern society?

Keywords: *education, lifelong education, competencies, values.*

Dr. sc. Marija Karačić, docent

Sveučilište Hercegovina – Fakultet društvenih znanosti dr. Milenka Brkića,
Bijakovići

KOMPETENCIJE MENADŽERA ŠKOLE NEOPHODNE ZA CJELOŽIVOTNO OBRAZOVANJE

Sažetak: Cilj rada je analizirati i elaborirati kompetencije menadžera škole koje su potrebne za vođenje odgojno-obrazovne ustanove i za obavljanje uloga koje se od njega traže. Razrađene su karakteristike suvremene škole i njezina uloga u pripremanju djece i mladih za život u suvremenom vremenu i osposobljavanju za cjeloživotno obrazovanje. Objasnjene su pojmove kompetencija i potrebe za kompetentnim stručnim kadrom koji školu može uspješno voditi u suvremenom vremenu i društvu. Da bi uspjele ostvariti ciljeve odgoja i obrazovanja škole moraju imati dobro educiran kadar, a osobito stručan i kompetentan menadžment škole koji će kreirati, implementirati i voditi odgoj i obrazovanje djece i mladih ka ostvarivanju postavljenih ciljeva odgoja koje je postavila društvena zajednica, a sve u cilju spremnosti na nove izazove i novine suvremenog vremena, virtualnog doba i života i rada u njemu. Da bi mogli uspješno voditi školski kolektiv ka realiziranju postavljenih ciljeva i zadataka, menadžeri se trajno moraju usavršavati i permanentno obrazovati. U ovom radu analizirali smo koje su uloge menadžmenta škole u osposobljavanju i pripremanju za uspješno vođenje odgojno-obrazovnih ustanova u današnjoj školi i školi budućnosti i koje su mu kompetencije neophodne za vođenje ustanova za pripremanje djece i mladih za cjeloživotno učenje i permanentno obrazovanje, odnosno samoobrazovanje. Razrađene su kompetencije ravnatelja škole: osobna, razvojna, stručna, akcijska i socijalna, te osobine ličnosti ravnatelja koje najviše doprinose ostvarivanju njegovih funkcija i uloga.

Ključne riječi: *menadžment škole, kompetencije, cjeloživotno obrazovanje, odgoj, djeca i mladi.*

Marija Karačić, Ph.D., Assistant Professor

Herzegovina University – Faculty of Social Sciences dr. Milenko Brkić,
Bijakovići

COMPETENCES OF SCHOOL MANAGERS NECESSARY FOR LIFELONG LEARNING

Abstrakt: The aim of the paper is to analyze and elaborate the competencies of the school managers needed to run the educational institution and to perform the role that they are looking for. The characteristics of the modern school and its role in preparing children and young people for life in modern times and lifelong learning have been elaborated. The concept of competences and the need for a competent professional qualification can be explained to the school successfully in contemporary times and in society. To be successful in achieving the goals of education, schools must have a well-educated staff and in particular a competent and competent school management who will create, implement and maintain the education and training of children and young people in achieving the set goals of education set up by the community, all in order of readiness to new challenges and newspapers of modern times, the virtual era and the life and work in it. In order to be able to successfully lead the school collective to the accomplishment of the set objectives and tasks, the managers must be permanently trained and permanently educated. In this paper, we have analyzed the role of school management in training and preparation for successful management of educational institutions in today's school and future school and whose competences are necessary for the management of institutions for preparation of children and young people for lifelong learning and permanent education or self-education. The competences of the school principal are elaborated: personal, developmental, professional, action and social, and personality traits of the principal who contribute most to the achievement of his functions and role.

Keywords: *school management, competence, lifelong education, education, children and young people.*

Nataša Jovičić, magistra pedagogije

Univerzitet u Novom Sadu – Filozofski fakultet, Republika Srbija

INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE – DEO PROFESIONALNIH KOMPETENCIJA PEDAGOGA

Sažetak: Gotovo svakog trenutka u različitim oblicima komunikacije, dešavaju se susreti različitih kultura u savremenom svetu i upravo na ovaj način postaju realnost savremenog života. Masovne migracije na globalnom nivou promenile su demografsku strukturu većine država. U radu se naglašava da učiniti mlade da budu tolerantni prema različitostima, ali i da budu svesni svoje nacionalne važnosti što predstavlja osnovni zadatak interkulturalizma. To je moguće učiniti tako što će se razvijati osećaj pripadnosti svojoj zajednici i čovečanstvu u celini. Interkulturalizam u obrazovanju treba da doprinese razvoju demokratije, zaštite ljudskih prava, što boljem međusobnom razumevanju, slobodi, saradnji, sigurnosti i miru. Interkulturalizam uspostavlja i razvija odnose između grupa ljudi koji pripadaju različitim kulturama, koji su zainteresovani jedni za druge, prihvataju se i poštuju. Cilj interkulturalnog obrazovanja jeste stvaranje održivog načina zajedničkog života u multikulturalnom društvu. Interkulturalna kompetentnost podrazumeva sposobnost interkulturalnog načina razmišljanja i delovanja, a to znači biti sposoban efikasno i prikladno delovati u interkulturalnim situacijama. Akcentat je na veoma je značajnoj ulozi pedagoga u procesu interkulturalnog vaspitanja i obrazovanja u osnovnim i srednjim školama koja se ogleda se u osnaživanju interkulturalnog identiteta i oblikovanju pedagoškog delovanja koje će omogućiti dosledna interkulturalna načela u obrazovnoj praksi. Što je iskustvo sa kulturno drugačijima složenije i učestalije, to je kompetencija u interkulturalnim odnosima veća. Cilj ovog rada ogleda se u prikazivanju pojmova interkulturalizam, interkulturalno obrazovanje i interkulturalne kompetencije, ličnost i uloga pedagoga u razumevanju i sprovođenju interkulturalizma, kao i interkulturalna komunikacija, identitet i osetljivost koji predstavljaju sastavni deo kompetencije jednog pedagoga.

Ključne riječi: *profesionalne kompetencije, interkulturalizam, pedagog, društvo.*

Nataša Jovičić, master of pedagogy

University in Novi Sad, Faculty of Philosophy, Department of Pedagogy

INTERCULTURAL COMPETENCIES - PART OF PROFESSIONAL COMPETENCES OF A PEDAGOGUE

Abstract: Almost every moment in different forms of communication, encounters of different cultures in the modern world occur, and in this way they become the reality of modern life. Mass migrations on a global scale have changed the demographic structure of most countries. In my work I emphasize that the basic task of interculturalism is to make young people tolerant of diversity, but also to be aware of their national importance. This can be done by developing a sense of belonging to your community and to humanity as a whole. Interculturalism in education should contribute to the development of democracy, the protection of human rights, the better mutual understanding, freedom, cooperation, security and peace. Interculturalism establishes and develops relations between groups of people belonging to different cultures, who are interested in each other, accepted and respected. The goal of intercultural education is to create a sustainable way of life together in a multicultural society. Intercultural competence implies the ability of an intercultural way of thinking and acting, which means being able to work efficiently and conveniently in intercultural situations. The emphasis is on the very important role of the pedagogue in the process of intercultural education and education in primary and secondary schools, which is reflected in the strengthening of intercultural identity and the formation of pedagogical activities that will enable consistent intercultural principles in educational practice. The more complex and more frequent experience of cultural differences is, the greater is the competence in intercultural relationships. The aim of this paper is to present the concepts of interculturalism, intercultural education and intercultural competence, the personality and role of pedagogues in understanding and implementing interculturalism, as well as intercultural communication, identity and sensitivity which are an integral part of the competence of a pedagogue.

Keywords: *professional competences, interculturalism, pedagogue, society.*

Dr. sc. Mersiha Kolčaković, docent

Sveučilište Hercegovina – Fakultet društvenih znanosti dr. Milenka Brkića, Bijakovići

CJELOŽIVOTNO UČENJE U NADGRADNJI PEDAGOŠKIH KOMPETENCIJA OSOBA KOJE SE BAVE ALTERNATIVNIM OBLICIMA SKRBI O DJECI BEZ RODITELJSKOG STARANJA

Sažetak: U svakoj zajednici obitelji treba omogućiti potrebnu zaštitu i pomoć kako bi mogla u potpunosti preuzeti svoje odgovornosti u zajednici. Dijete kojem je privremeno ili trajno uskraćeno obiteljsko okruženje ima pravo na posebnu zaštitu i pomoć države. Takva skrb može uključivati udomiteljstvo, posvojenje ili smještaj u odgovarajuće institucije koje skrbe o djeci. S obzirom da u BiH ne postoji zakonom propisan program edukacije za odgajatelje koji rade u institucionalnom obliku brige za djecu i udomiteljstvu, pokušali smo istražiti da li program edukacije za odgajatelje koje provodi organizacija SOS Dječije selo u BiH može poslužiti kao model i za druge oblike alternativne brige za djecu bez roditeljskog staranja. Cilj istraživanja je bio uporediti teorijske stavove primjene cjeloživotnog učenja sa konkretnim procesima koji se odvijaju u SOS Dječijem selu BiH, kako bi se ti procesi znanstveno evaluirali te ukoliko se pokažu funkcionalnim, preporučili kao model kontinuirane edukacije koji bi bio primjenjiv u našim uslovima i za sve vrste profesionalne brige za djecu bez obiteljske skrbi. Uzorak je činilo četrdeset ispitanica. Četrnaest ispitanica su bile kandidatkinje za SOS mame i dvadeset šest SOS mama koje su uposlene u dva Dječija sela u Bosni i Hercegovini. Kao instrument istraživanja korišten je anketni upitnik kojim su SOS mame iznijele procjenu značaja inicijalnog treninga za razvoj ključnih pedagoških kompetencija potrebnih za rad. Rezultati koji su proizašli iz ovog istraživanja je da model brige kojeg provodi SOS Dječije selo po svojim je osobinama najbliži udomiteljstvu, (ali je primjenjiv i u drugim oblicima skrbi o djeci bez roditeljskog staranja); da edukacija treba biti planska, dugoročna i pružati ne samo znanja i vještine, već i kontinuitet, i ne smije se samo svoditi na davanje instrukcija za rad na početku profesionalnog angažmana. Strategija razvoja kontinuirane edukacije, mora biti prilagođena specifičnostima drugih modela brige, ali i specifičnostima društva/okruženja u kojima se ona provodi. Ishodi usmjereni na razvoj specifičnih kompetencija moraju biti postignuti, a plan edukacije, sadržaj modula, oblik dodatnih treninga, načini pružanja kontinuirane podrške, broj sati edukacije, mogu se prilagođavati.

Ključne riječi. *Djeca bez roditeljske skrbi, obiteljski model skrbi, odgajatelji/skrbnici, cjeloživotno učenje, pedagoške kompetencije.*

Mersiha Kolčaković, Ph. D., Assistant Professor

Herzegovina University – Faculty of Social Sciences dr. Milenko Brkić,
Bijakovići

**THE IMPORTANCE OF LIFELONG LEARNING IN THE
UPGRADING OF PEDAGOGICAL COMPETENCES OF PERSONS
DEALING WITH ALTERNATIVE FORMS OF CARE FOR
CHILDREN WITHOUT PARENTAL CARE IN BOSNIA AND
HERZEGOVINA**

Abstract: In each community, the family should provide the necessary protection and assistance in order to fully assume its responsibilities in the community. A child who is temporarily or permanently denied a family environment has the right to special protection and assistance from the state. Such care may include foster care, adoption, or placement in appropriate childcare institutions. Given that there is no legally prescribed educational program for educators working in institutional care of children and foster care, we have tried to investigate whether the education program for educators carried out by SOS Children's Village in BiH can serve as a model for other forms of alternative care for children without parental care. The aim of the research was to compare the theoretical attitudes of lifelong learning with concrete processes that take place in SOS Children's Village of B & H in order to evaluate these processes scientifically and, if they prove to be functional, recommended as a model of continuous education that would be applicable to our conditions and for all types of professional care for children without family care. The sample consisted of forty respondents. Thirteen respondents were candidates for SOS mum and twenty-six SOS mums employed in two Children's Villages in Bosnia and Herzegovina. As a survey instrument, a survey questionnaire was used, whereby SOS Mama presented an assessment of the importance of initial training for the development of key pedagogical competencies required for work. The results of this study are that the model of care implemented by SOS Children's Village is by its very characteristics the most similar to foster care (but it is also applicable in other forms of care for children without parental care), that education should be planned, long-term and provide not only knowledge and skills, but also continuity, and should not just go on giving instructions for work at the beginning of professional

engagement. The strategy of developing continuous education must be tailored to the specifics of other models of care, but also to the specifics of the society / environment in which it is conducted. The development of specific competences needs to be achieved, and the education plan, the content of the module, the form of additional training, the ways of providing continuous support, the number of hours of education, can be tailored.

Keywords: *Children without parental care, family model of care, educators/trustee, lifelong learning, pedagogical competence.*

Dr. sc. Veljko Đukić, redovni profesor
Panevropski univerzitet „APEIRON” Banja Luka

EKOLOŠKO-ETIČKI STAV KROZ CJELOŽIVOTNO OBRAZOVANJE

Sažetak: Cjeloživotno obrazovanje se definiše kao aktivnost učenja tokom cijelog života, s ciljem unapređivanja znanja, vještina i sposobnosti. Konceptija cjeloživotnog obrazovanja nastala je upravo iz razloga što se količina novog znanja iz ekološke oblasti svakim danom sve više povećava, dok postojeće znanje sve više i brže zastarijeva. Konceptija cjeloživotno obrazovanje je bazirana na ekološko-etičkom stavu radi sticanja novih i obnavljanju već stečenih znanja i vještina. Rad se bavi pitanjem značaja uvođenja ekoloških programa zasnovanih na vrijednostima održive zajednice. Izabrani pristup temelji se na premisi da osjećanja i emocije imaju nezamjenjivu ulogu u uspostavljanju ekoloških normi i ekološke etike, te da je za njihovo usvajanje posebno važna adekvatna pedagoška komunikacija sa nosiocima ovih vrijednosti. Dobijeni rezultati istraživanja su ukazali na dileme u oblasti ekološkog obrazovanja i istakli izvjesne slabosti u organizaciji cjeloživotnog obrazovnog procesa u Republici Srpskoj. Oni se mogu tumačiti kao pokazatelj trenutne situacije na polju uvođenja ekološke pismenosti i funkcionisanja obrazovnog sistema. Istraživanje pokazuje da je ekološka svijest kod stanovništva Republike Srpske dosta visoka, ali njihovo stvarno ponašanje nije zadovoljavajuće. U konkretnom istraživanju 85% ispitanika, starosti 30–50 godina, složilo se s izjavom: „Ako ovako nastavimo, krećemo se prema ekološkoj katastrofi”. Istovremeno je 64% onih s najvišom ekološkom svijesti na prošlogodišnji odmor putovalo je autom, 55% njih posjedovalo je auto, a od toga 44% bez katalizatora, 27% njih za vikend ide autom na izlet, 40% njih ne štedi toplu vodu kod kuće, 48% njih zimi ne smanjuje tempera-

туру u stanu čak ni za dužeg odsustva. Nalazi ovog istraživanja su od značaja za dalje koncipiranje cjeloživotnog obrazovnog procesa zasnovanog na vrijednostima održive zajednice na svim nivoima sistema obrazovanja.

Ključne riječi: *Ekološki aspekt, cjeloživotno obrazovanje, svijest.*

Veljko Đukić, Ph. D., Full Professor
Panevropsian University APEIRON Banja Luka

ECOLOGICAL AND ETHICAL STATE DURING LIVING EDUCATION

Abstract: Lifelong learning is defined as the activity of learning throughout life, with the aim of improving knowledge, skills and abilities. The concept of lifelong education has come about precisely because the amount of new knowledge from the ecological area is increasing every day, while the existing knowledge is getting more and more out of date. The concept of lifelong education is based on an ecological-ethical approach to acquire new and renewal of already acquired knowledge and skills. The paper addresses the importance of introducing ecological programs based on the values of a sustainable community. The chosen approach is based on the premise that emotions and emotions play an indispensable role in establishing ecological norms and ecological ethics, and that adequate pedagogical communication with the carriers of these values is particularly important for their adoption. The results of the research have pointed to dilemmas in the field of ecological education and highlighted some weaknesses in the organization of a lifelong education process in Republika Srpska. They can be interpreted as an indicator of the current situation in the field of introducing ecological literacy and functioning of the education system. The research shows that ecological awareness among the population of Republika Srpska is high enough, but their real behavior is not satisfactory. In a specific study, 85% of respondents aged 30–50 agree with the statement: “If we continue this way, we will start with an ecological catastrophe”. At the same time, 64% of those with the highest ecological awareness on last year's vacation traveled by car, 55% of them owned cars, of which 44% were without catalysts, 27% of them went to the weekend for a weekend, 40% did not save warm water at home, 48% of them in winter do not reduce the temperature in the apartment even for longer absences. The findings of this study are important for the further development of a lifelong learning process based on the values of a sustainable community at all levels of education.

Keywords: *Ecological aspect, lifelong education, awareness.*

Dr. sc. Ivana Babić

Osnovna škola „S. S. Kranjčevića”, Lovreć, Republika Hrvatska

Silvia Poljak, učiteljica razredne nastave

Osnovna škola „Ivan Lovrić”, Sinj, Republika Hrvatska

ZNANJE UČENIKA MLAĐE ŠKOLSKE DOBI O FIZIOLOŠKIM I PSIHOLOŠKIM PROCESIMA ČOVJEKA

Sažetak: Približavanje Republike Hrvatske europskim odgojno-obrazovnim standardima u prirodoslovnom području i kolateralna razmjena znanja moguća je nakon istraživanja i utvrđivanja postojećeg stanja u nastavnim planovima i programima te usvojenosti propisanih obrazovnih ishoda. Poseban značaj u okviru prirodoslovnih tema zauzimaju one koje su u svezi s ljudskim tijelom, pubertetom i problemima ovisnosti jer predstavljaju osnovu za spoznavanje fizioloških i psiholoških procesa čovjeka kod učenika mlađe školske dobi. Kako bi nastava u kojoj se obrađuju prirodoslovni sadržaji trebala biti zasnovana na konstruktivističkom principu u kojemu je naglašeno nadograđivanje učenikova znanja, a u hrvatskom obrazovnom sustavu još uvijek nema sustavne provjere znanja između pojedinih razina obrazovanja, cilj je ovog rada bio izraditi test znanja, prikazati postupak izrade te provesti test znanja kojim bi se ispitala znanja učenika petih razreda u Splitsko-dalmatinskoj županiji iz prirodoslovnih tema: čovjek, ljudsko tijelo, pubertet i ovisnosti, koje se obrađuju u nastavnom predmetu prirode i društva u razrednoj nastavi. Rezultati istraživanja provedbe testa znanja u devet petih razreda (168 učenika) u osnovnim školama Splitsko-dalmatinske županije pokazali su kako nije utvrđena statistički značajna razlika u rezultatima s obzirom na spol učenika, radni staž i stupanj stručne spreme učitelja, ali je potvrđena hipoteza prema kojoj su učenici sa većom zaključnom ocjenom u nastavnom predmetu prirode i društva postigli veći uspjeh. Budući je postignuti prosječni uspjeh odličnih učenika na testu svega 59,6% upitna je uspješnost nadogradnje istoimenih tema na višoj razini obrazovanja. Temeljem izrade testa znanja i rezultata provedbe na relativno malom uzorku ovaj bi rad mogao poslužiti kao prilog osmišljavanju plana sustavnijeg ispitivanja prirodoslovnih postignuća i sustava vrednovanja te modela satnice prirodoslovnih sadržaja u osnovnim školama.

Ključne riječi: *priroda i društvo, prirodoslovna postignuća, prirodoslovne teme, test znanja.*

Ivana Babić, Ph. D.

Elementary School "S. S. Kranjčević", Lovreć, Croatia

Silvia Poljak, class teacher

Primary school "Ivan Lovrić", Sinj, Croatia

THE KNOWLEDGE OF YOUNG SCHOOLCHILDREN ABOUT HUMAN PHYSIOLOGICAL AND PSYCHOLOGICAL PROCESSES

Abstract: The convergence of the Republic of Croatia to European educational standards in the natural sciences and collateral exchange of knowledge is possible after the research and determination of the existing state of the curricula and the adoption of the prescribed educational outcomes. Special significance within the subject of natural science covers those related to the human body, puberty and addiction problems as they represent the basis for the recognition of physiological and psychological processes of man in younger school age. Teaching natural sciences should be based on the constructivist principle emphasizing the upgrading of students' knowledge and since in the Croatian education system there is still no systematic knowledge check between individual levels of education, the aim of this paper was to produce a test of knowledge, show the process of making the test and examine the knowledge of fifth grade students in the Splitsko-dalmatinska županija (Split-Dalmatian County) in natural science topics: man, human body, puberty and addictions which are being covered in a school subject Nature and Society. Results of the research in nine fifth grades (168 pupils) in the elementary schools of the Split-Dalmatia County showed that there were no statistically significant difference in the results regarding the gender of the pupil, the working years and the degree of the teacher's qualification but the hypothesis was confirmed that students with a higher final grade in the subject of nature and society have achieved greater success. Since the average achievement of excellent students on the test showed only 59.6% the success of upgrading the same topics on higher level of education is questionable. Based on the development of the knowledge test and the results of the implementation on a relatively small sample this paper could serve as a contribution in creating a more systematic study of the natural achievements and evaluation systems as well as the model of the timetable of science teaching in elementary schools.

Keywords: *nature and society, natural sciences achievements, natural sciences, knowledge test.*

Jelena Cvrković, dipl. knjižničar i profesor hrvatskog jezika i književnosti

Osnovna škola Josipa Kozarca, Vinkovci, Hrvatska

ŠKOLSKA KNJIŽNICA KAO DIO ODGOJNE KOMPETENCIJE U CJELOŽIVOTNOM UČENJU

Sažetak: Cjeloživotno učenje sadrži niz obrazovnih inicijativa usmjerenih na obrazovanje tijekom života svih nas. Školska knjižnica dio je odgojno-obrazovnog sustava, a time i nezaobilazan dio cjeloživotnog učenja. Uloga školske knjižnice promijenila se. Školske knjižnice u cjeloživotnom učenju učenika moraju razumjeti njihove potrebe, osigurati usluge koje će ih zadovoljiti. Autorica prikazuje rad školskih knjižničara u Republici Hrvatskoj. Govori o školskim knjižničarima i njihovoj ulozi u cjeloživotnom obrazovanju koje je počelo krajem 80-tih godina prošloga stoljeća. Budući da su školski knjižničari informacijski stručnjaci od njih očekuje se da su informacijski pismeni, ali i da znanja i vještine koje uključuje ta kompetencija prenose svojim korisnicima (učenicima, učiteljima, stručnim suradnicima i roditeljima). Uloga i zadaća školskoga knjižničara u cjeloživotnom obrazovanju korisnika upoznaje se kroz niz aktivnosti, a prije svega kroz program: Knjižnično-informacijsko medijska pismenost, pri čemu školski knjižničari osnovnih škola u Hrvatskoj ulaze u nastavu Hrvatskoga jezika i književnosti – Medijska kultura; i učenike (od 1. do 8. razreda) osposobljuju za cjeloživotno učenje. Kroz različite aktivnosti učenici uče o knjižnici kao mjestu poticanja čitalačke i informacijske pismenosti, te knjižnici kao izvor cjeloživotnog učenja. Proučavaju se dijelovi knjige, zatim koje su osobe važne za njezin nastanak, govori se o referentnoj zbirci, te se razvija književno-komunikacijska i informacijska kultura. U sklopu programa učenici se upoznaju s organizacijom i poslovanjem školske knjižnice, s Univerzalnom decimalnom klasifikacijom, s katalozima, bibliografijama, časopisima, e-katalozima, vrstama knjižnica te kako napisati bilješke i sažetke, a također i na koji način upotrijebiti stečena znanja. Školski knjižničar postaje informacijski stručnjak i navigator između informacije i korisnika tijekom njegova cjeloživotnog učenja. U radu predstavljeni su različiti oblici rada, usluge, projekti i programi te primjeri dobre prakse koji se provode u školskim knjižnicama u Repu-

blici Hrvatskoj. Na osnovi prikazanih primjera, analize postojećeg stanja i istraživanja, navedeni pokazatelji uzimaju se u obzir kao mogući načini unaprijeđenja usluga i programa rada s učenicima kako bi što kvalitetnije osigurali cjeloživotno učenje.

Ključne riječi: *Školska knjižnica, školski knjižničar, cjeloživotno učenje, kompetencije.*

Jelena Cvrković, B.Sc. a librarian and a professor of Croatian language and literature

Primary School Josip Kozarac, Vinkovci, Croatia

**SCHOOL LIBRARY AS PART OF LIFELONG LEARNING
COMPETENCE**

Abstract: Lifelong Learning includes a series of education-oriented initiatives throughout our lives. The school library is part of the educational system, and therefore the unavoidable part of lifelong learning. The role of the school library has changed. School libraries in lifelong learning students need to understand their needs, provide services that will meet their needs. The author wants to present the work of school librarians in the Republic of Croatia. He talks about school librarians and their role in lifelong education that began in the late 80s of the last century. Because school librarians are expected to be information literate but also that knowledge and skills that include this competence are passed on to their users (students, teachers, professional associates, and parents). The roles and tasks of a school librarian in the lifelong education of users are introduced through a series of activities and above all through the program: Literary-Informational Media Literacy, where school librarians of elementary schools in Croatia enter the teaching of Croatian Language and Literature – Media Culture; and students (from 1st to 8th grade) are trained for lifelong learning. Through various activities, students learn about the library as a source of encouragement for reading and information literacy, and the library as a source of lifelong learning. Parts of the book are being studied, then which persons are important for its emergence, referring to the reference collection, and developing a literary-communication and information culture. As part of the program, the students are introduced to the organization and operation of the school library, the Universal Decimal Classification, catalogs, bibliographies, journals, e - catalogs, types of libraries, and how to write notes and summaries, and also how to use the acquired knowledge. The school librarian becomes an information expert and a navigator between information and the user

during his lifelong learning. The paper presents various forms of work, services, projects and programs and examples of good practice implemented in school libraries in the Republic of Croatia. Based on the examples, analysis of the current state of affairs and research, these indicators are taken into account as possible ways of improving service and work program with students in order to ensure lifelong learning as high as possible.

Keywords: *School library, school librarian, lifelong learning, competence.*

Maja Kosanović, diplomirani pedagog

Univerzitet u Novom Sadu – Filozofski fakultet, Republika Srbija

INFORMALNO OBRAZOVANJE I INFORMACIONO KOMUNIKACIONE TEHNOLOGIJE

Sažetak: Ovaj rad imao je za cilj da na osnovu pregleda i analize relevantne literature analitički razmotri pitanje informalnog obrazovanja i značaj informaciono komunikacione tehnologije (IKT). Autor je ukazao na brze promene, posebno u razvoju nauke i tehnologije, koje zahtevaju nove načine učenja i naglašavaju potrebu za doživotnim učenjem i usavršavanjem znanja. Učenje se shvata kao kontinuiran proces, koji se nastavlja kroz ceo život. Samim tim, informalno obrazovanje u radu je istaknuto kao bitna komponenta obrazovanja. Uglavnom se odnosi na individualne obrazovne aktivnosti koje su samoinicirane od strane osobe koja uči ili spontano stiže znanja i iskustva tokom života. Neke od najčešće navodenih karakteristika su da predstavlja kombinaciju života i učenja, dobrovoljno je, samoupravljeno, motivisano radoznalošću i željom za istraživanjem. Rad je, takođe, pokušaj identifikovanja velikih mogućnosti učenja u svakodnevnom životu, koje razvoj IKT otvara, dostupnost podataka kao i njihov prenos na različite načine. Ove tehnologije nalaze primenu u mnogim aspektima, podstiču mnoga istraživanja, omogućavaju prenošenje ideja i širenje znanja. Ono što je važno u korišćenju ovih tehnologija i informalnih izvora učenja kao što je internet, jeste da su informacije u današnje vreme dostupne uvek i svuda i da ih treba pažljivo odabrati. Razmatrani su pojmovi informatička i informaciona pismenost i obrazložene su njihove razlike. Na osnovu analize zaključeno je da IKT otvaraju nove mogućnosti za kreativan rad svakog pedagoga, nove izvore znanja, kao i mogućnost za profesionalni razvoj i napredovanje.

Ključne reči: *informalno obrazovanje, informaciono komunikacione tehnologije, informatička i informaciona pismenost.*

Maja Kosanovic, graduated pedagogue
Faculty of Philosophy, University of Novi Sad

INFORMAL EDUCATION AND INFORMATION COMMUNICATION TECHNOLOGY

Abstract: This paper was intended to analyze the issue of informal education and the importance of information and communication technologies (ICT) on the basis of review and analysis of relevant literature. The author pointed to the rapid change, especially in the development of science and technology, which require new ways of learning and emphasize the need for life learning and knowledge improvement. Learning is understood as a continuous process, which continues throughout life. Therefore, informal education in the work is emphasized as an essential component of education. It mainly refers to individual educational activities that are self-directed by a person who learns or spontaneously acquires knowledge and experiences throughout life. Some of the most commonly listed features are that they represent a combination of life and learning, volunteer, self-managed, motivated by curiosity and desire for research. Work is also an attempt to identify great learning opportunities in everyday life, which ICT development opens, the availability of data as well as their transmission in different modes. These technologies are applied in many aspects, they encourage many research, enable the transfer of ideas and the dissemination of knowledge. What is important in the use of these technologies and information sources of learning, such as the Internet, is that information is available nowadays everywhere and should be carefully selected. The concepts of informatics and information literature have been considered and their differences are explained. Based on the analysis, it was concluded that ICT is opening up new opportunities for the creative work of every pedagogue, new sources of knowledge, as well as the opportunity for professional development and promotion.

Keywords: *informal education, information communication technologies, information and information literacy.*

Đurađ Barač, diplomirani pedagog

Univerzitet u Novom Sadu – Filozofski fakultet, Novi Sad, Republika Srbija

ULOGA PORODICE U NJEGOVANJU MORALNIH KVALITETA MLADIH

Sažetak: Opšte je poznato da društvo kao odgovor i uzrok svih problema koji se tiču ponašanja dece i mladih, a koje pogađaju društvenu zajednicu, traži u porodici i porodičnim odnosima. Porodica igra jednu od uloga i ima veliku odgovornost kada je reč o vaspitanju dece i mladih, ali nije jedina odgovorna za obrazovanje i vaspitanje individue. U ovom radu autor se bavio ulogom porodice u negovanju moralnih kvaliteta mladih. U uslovima porodičnog vaspitanja, od najranijeg detinjstva, roditelji ostvaruju vaspitne sadržaje koji pridonose formiranju celovite ličnosti. Etički sadržaji moralnog vaspitanja zauzimaju istaknuto mesto u porodici, pošto se u toj sredini govori o tome šta dete sme, a šta ne sme, šta je moralno, a šta nije, šta je prihvatljivo, a šta se protivi normi življenja i to na stepenu kad dete može da shvati moralnu pouku. Cilj ovog rada je bio da se prikaže uticaj porodice na razvoj moralnih vrednosti kod mladih jer čitav porodični život, odnosi među članovima porodice, red i rad, poštovanje, vedra i prijatna atmosfera pomažu sazrevanju moralne ličnosti deteta. Potreba za daljim istraživanjima u ovom polju se ogleda u osnaživanju moralnih i etičkih sadržaja. Tokom čitavog života, u porodičnom okruženju, upravo porodica predstavlja ključni faktor za formiranje svestrane i celovite ličnosti koja će funkcionisati u modernom društvu.

Ključne riječi: *porodica, vaspitanje, moralne vrednosti, formiranje ličnosti, roditelji.*

Đurađ Barač, bachelor degree in pedagogy

Faculty of Philosophy, University of Novi Sad

THE ROLE OF THE FAMILY IN FOSTERING THE MORAL QUALITY OF YOUNG PEOPLE

Abstract: It is widely known that society as a response and the cause of all the problems related to the behavior of children and young people, which affect the social community, seeks in family and family relations. The family plays one of the roles and has great responsibility when it comes to educating children and young people, but it is not the only one responsible for the education and upbringing of the individual. In this paper the author dealt with the role of the family in fostering the moral qualities of young

people. In the conditions of family education, from the earliest childhood, parents have educational contents that contribute to the formation of a complete personality. Ethical content of moral education occupies a prominent place in the family, because in that environment it is talked about what a child may and what must not, what is moral, what is not, what is acceptable, and what is in opposition to the norms of life, and to the extent that a child can learn moral lessons. The aim of this paper was to show the influence of the family on the development of moral values in young people, because the whole family life, relationships among family members, order and work, respect, cheerfulness and pleasant atmosphere help to mature the moral personality of the child. The need for further research in this field is reflected in the empowerment of moral and ethical content. Throughout life, in a family environment, it is precisely the family that is the key factor for the formation of a versatile and complete personality that will function in a modern society.

Keywords: *family, upbringing, moral values, personality formation, parents.*

Mr. sc. Sandra Jovanović Miljko

Sveučilište Hercegovina – Fakultet društvenih znanosti dr. Milenko Brkić,
Bijakovići

ULOGA RODITELJSKOG STILA ODGOJA NA RAZVOJ ANKSIOZNOSTIU RANOJ ODRASLOJ DOBI

Sažetak: Utjecaj roditeljskog stila odgoja na razvoj simptoma anksioznosti uranog odrasloj dobi nalazi se u fokusu ovog istraživanja. Glavni cilj istraživanja, bio je: Istražiti da li i na koji način, neadekvatni stilovi roditeljskog odgoja doprinose nastanku smetnji u ponašanju, koje po sadržaju odgovaraju simptomima anksioznosti. Varijable čije smo interakcije i međuodnos proučavali u ovom istraživanju su: spol, dob, studentski status, obiteljska klima, anksioznost, briga, kontrola, odbacivanje od strane oca i majke, te dimenzije ličnosti prema petofaktorskoj strukturi. U ispitivanju su korištene skale roditeljstva, upitnik sociodemografskih podataka, STAI, BAI i BFQ. Istraživanja specifičnih oblika roditeljskoga ponašanja i odgojnih postupaka utvrdila su dvije temeljne dimenzije roditeljstva – emocionalnost i kontrolu. Cilj istraživanja bio je utvrditi na koji način neadekvatni stilovi roditeljskog odgoja doprinose nastanku smetnji u ponašanju, koje po sadržaju odgovaraju

simptomima anksioznosti. U istraživanju su sudjelovala 254 studenta dvaju sveučilišta u Bosni i Hercegovini.

Dobiveni rezultati su pokazali da percepcija odbacivanja od strane majke u djetinjstvu i danas i percepcija pojačane kontrole od strane oca, doprinose nastanku anksioznosti. Slijedeći značajan rezultat pokazao je da ispitanici koji imaju anksioznost izraženu kao osobinu, u pravilu postižu niže rezultate na svim ispitivanim dimenzijama ličnosti. Kad je u pitanju anksioznost kao stanje, utvrdili smo da su osobine kao što su Emocionalna stabilnost i Energičnost negativno povezane sa anksioznošću u ovom obliku i nismo zabilježili statistički značajnu razliku obzirom na spol.

Ključne riječi: *roditeljski odgojni stil, anksioznost, odbacivanje, toplina, kontrola.*

Sandra Jovanović Miljko, Mr. sc.

Herzegovina University, Faculty of social sciences dr. Milenka Brkića, Bijakovići

ROLE OF PARENTHOOD STYLE ON THE DEVELOPMENT OF ANXIETY IN EARLY ADULTHOOD

Abstract: The influence of parenthood style on the development of the anxiety's symptoms in early adulthood is in the focus of this research. The main aim of the research was to explore, whether and in which way, inadequate parenthood style contribute to the emergence of disturbances in behavior, which by the contents corresponding with the symptoms of anxiety. The variables which are explored in that research were: sex, age, educational status, family relationships, anxiety, caregiving, control, rejection by the father and mother, and personality traits according to the five-factor theory. In a study we used two scales of parenthood style (one for mother, and another for father), socio-demographic data questioner, and BAI, STAI and BFQ questioners. Researching of specific parental behaviour and educational procedures established are the two fundamental dimensions of parenting – emotionality and control. The sample consists of 254 students from two universities from B and H. The results have shown that the perception of rejection by the mother in childhood, and today, and a perception of increased control by the father, contributing to the emergence of anxiety. The students who had anxiety as a trait, achieved lower results on the every researched scale of BFQ. When anxiety comes as a State, we have found that traits such as Emotional stability and Energy negatively

associated with the anxiety in this form, and we noted a statistically significant difference according to gender.

Keywords: *parentalhoodstyle, anxiety, rejection, emotional warmth, control.*

Dr. sc. Šahim Kahrihmanović

JU Terapijska zajednica Kampus Kantona Sarajevo

Iskra Vučina, magistar psihologije

Zavod za javno zdravstvo Federacije BiH, Sarajevo

ULOGA TRETMANA U TERAPIJSKIM ZAJEDNICAMA I PROCES OPORAVKA OD OVISNOSTI O DROGAMA

Sažetak: Tretman i oporavak od ovisnosti postao je neophodnost savremenog društva. Najpoznatiji model rezidencijalnog oblika tretmana, koji je danas veoma zastupljen, jeste model terapijske zajednice. Ovisnička supkultura je zasnovana na „lažnim identitetima”. Svrha terapijske zajednice jeste da tretmanom i procesom oporavka ovisniku olakša povratak „stvarnom identitetu”. Mnogi klijenti unutar terapijskih zajednica nisu nikada stekli konvencionalne i općeprihvaćene životne obrasce. Kod njih je izražen radno-obrazovni deficit te nedostatak primarnih vrijednosti koje su se ili potisnule ili nisu nikada bile prihvaćene. Njihov boravak u terapijskoj zajednici jeste razlog da se to mijenja, tj. da se kod njih razvija društveno prihvatljiv način življenja.

U radu je, koristeći koncept zajednica kao – metoda, teorijski objašnjen model terapijske zajednice, te su prezentovani rezultati istraživanja provedenog u terapijskim zajednicama u Bosni i Hercegovini koji se odnose na ulogu faza tretmana ovisnosti i izgradnji društveno prihvatljivih vrijednosti kod klijenata. Iako se pristupi tretmanu ovisnosti u terapijskim zajednicama ponekd razlikuju, zaključeno je da postoji pozitivan efekat faza tretmana na proces postizanja i ostvarivanja ciljeva oporavka, te da predstavljaju mehanizme sticanja kompetencija za trezven i prosocijalan način života.

Ključne riječi: *droga, ovisnost, terapijska zajednica, tretman, oporavak od ovisnosti.*

Šahim Kahrihmanović, Ph. D.

JU Terapija zajednica Kampus Sarajevo Canton

Iskra Vučina, Master of Psychology

Department of Public Health of the Federation of Bosnia and Herzegovina,
Sarajevo

THE ROLE OF TREATMENT IN THERAPEUTIC COMMUNITIES AND DRUG ADDICTION RECOVERY PROCESS

Abstract: Drug addiction treatment has become a necessity for modern society. The most famous model of the residential form of treatment, which is very present today, is the model of the therapeutic community. Subculture of drug addicts is based on “false identities”. The purpose of therapeutic communities is that the treatment and recovery process of addicts facilitates the return to “real identity”. Many clients within therapeutic communities have never gained conventional and generally accepted life forms. There is high work-educational deficit and a lack of basic values that were suppressed or never accepted. Their stay in the therapeutic community is a reason to change, and to develop a socially acceptable way of living.

In our work, using the concept of community-as-method, model of the therapeutic community is theoretically explained, and the results of research done in therapeutic communities in Bosnia and Herzegovina regarding the role of addiction treatment and the building of socially acceptable values in the clients are presented.

Although the treatments of addiction in therapeutic communities, sometimes differ one from another, it is concluded that there is a positive effect of the treatment phases on the process of achieving recovery goals, and that they represent the mechanisms for acquiring competences for sober and prosocial way of life.

Keywords: *drug, addiction, therapeutic community, treatment, addiction recovery.*

Prof. ddr. sc. Milenko Kundačina, Sveučilište Hercegovina

Prof. dr. sc. Jelena Stamatović, Univerzitet u Kragujevcu

KOMPETENTNOST NASTAVNIKA ZA PRIMJENU AKCIONOG ISTRAŽIVANJA U ODGOJNO-OBRAZOVNOJ PRAKSI

Sažetak: U potrebi za mijenjanjem i razvijanjem vaspitno-obrazovne prakse kao jedna od mogućnosti je primjena akcionih istraživanja. U radu se raspravlja o kompetencijama nastavnika za primjenu akcionog istraživanja u praksi. Ova vrsta istraživanja svojom metodologijom sprovođenja podrazumijeva da nastavnici kao praktični realizatori shvate povezanost pedagoške teorije i prakse, da shvate svoju poziciju kao istraživača, kao i to na koji način mogu objektivno i realno da kroz mijenjanje svoje prakse, uvođenjem različitih aktivnosti, doprinose njenom unapređivanju. Autori ukazuju da razvijanje kompetencija za primjenu akcionih istraživanja kroz bazično obrazovanje i stručno usavršavanje je dobar potencijal za obezbjeđivanje kvaliteta obrazovno-vaspitnog procesa u obrazovnim institucijama.

Ključne reči: *nastavnik, akciono istraživanje, kompetencije nastavnika.*

Professor Milenko Kundačina, Ph. D, Herzegovina University

Professor Jelena Stamatović, Ph. D, University of Kragujevac

TEACHERS' COMPETENCIES FOR APPLYING ACTION RESEARCH IN TEACHING PRACTICE

Abstract: The need for changing and developing teaching practice has generated different options, one of which is action research. The paper discusses teachers' competencies for applying action research in practice. Implementation methodology of this form of research requires teachers as its practitioners to understand the connection between pedagogical theory and practice, to understand their position as researchers, as well as ways in which they could objectively and realistically improve their practice, i.e. by introducing different activities. Authors point out that developing one's competencies for applying action research through basic education and professional development represents a valuable potential for ensuring the quality of the teaching process in educational institutions.

Keywords: *teacher, action research, teacher competencies.*

Dr. sc. Aleksandar Nađ-Olajoš

Osnovna i srednja škola „Žarko Zrenjanin” u Subotici, Republika Srbija

Dr. sc. Josip Ivanović, redoviti profesor

Univerzitet u Novom Sadu – Učiteljski fakultet na mađarskom nastavnom jeziku u Subotici, Republika Srbija

MONTESSORI PROGRAM U UVJETIMA GLOBALIZACIJE

Sažetak: Montessori pedagogija temelji se na osnovnim obilježjima reformne pedagogije, a u prošlom i ovom stoljeću pronašla je svoje mjesto i označila razvojne pravce u odgojno-obrazovnom procesu širom svijeta. U ovom kontekstu fokus interesiranja autora jeste mogućnost da se ukaže na primjene metode rada Montessori programa u kontekstu društvenih, gospodarskih i kulturnih promjena koje je donio proces proces globalizacije. Primjenjujući metodu teorijske analize autori zaključuju da je Montessori model jedinstven i uvijek prepoznatljiv među drugim pedagoškim usmjerenjima zasnovanim na težnji da dijete bude aktivni član u procesu odgoja. Koristimo priliku da ukažemo na mjesto i značaj Montessori programa u procesu izgradnje kulturnog identiteta djeteta, te mogućnosti za pronalaženje najbolje strategije u ekonomiji života u 21. stoljeću. Cilj rada jeste usporedba Montessori programa koji se realizira u Srbiji s programima drugih zemalja a posebno s programom koji se realizira u Hrvatskoj, kao jednoj od razvijenijih zemalja Balkana. Ovo može biti od koristi, jer iskustva razvijenih zemalja mogu biti dragocjena i korisna za unapređivanje odgojno obrazovnog rada s djecom predškolske dobi u dječjim vrtićima u Srbiji. Autori na temelju komparativne analize, dolaze do rezultata da je u Hrvatskoj primjetna decentralizacija što omogućava svim predškolskim ustanovama i vrtićima u državi da rade po Montessori metodi. U Srbiji je jedino u Vojvodini i jednim dijelom u Beogradu zaživio ovaj model odgoja. Potom, didaktički materijal u vrtićima u Hrvatskoj je raznovrsniji i bogatiji, a odgajatelji vodeći se iskustvima europskih zemalja, kroz nove programe, kao što je Montessori, osmišljavaju takve aktivnosti gdje se djeca potiču na što veću samostalnost u radu te samovrednovanje.

Ključne riječi: *Montesori program, globalizacija, odgajatelj, dječiji vrtić, predškolska dob.*

Aleksandar Nađ-Olajoš, Ph. D.

Primary and Secondary School “Zarko Zrenjanin” in Subotica, Republic of Serbia

Josip Ivanović, Ph. D., Full Professor

University of Novi Sad - Faculty of Teacher Education in the Hungarian Language School in Subotica, Republic of Serbia

MONTESSORY PROGRAM IN CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Abstract: Montessori pedagogy is based on the basic features of reform pedagogy, and in the last century and found its place and marked the developmental directions in the educational process around the world. In this context, the focus of the author's interest is to point out the application of Montessori's work methodology in the context of social, economic and cultural changes brought about by the process of globalization. Using the method of theoretical analysis, the authors conclude that the Montessori model is unique and always recognizable among other pedagogical orientations based on the aspiration of a child to be an active member in the process of education. We use the opportunity to point out the place and significance of the Montessori program in the process of building a child's cultural identity and finding the best strategy in the economy of life in the 21st century. The aim of the paper is to compare the Montessori program realized in Serbia with the programs of other countries and especially with the program realized in Croatia, as one of the more developed countries of the Balkans. This can be of benefit because the experience of developed countries can be valuable and useful for improving educational work with pre-school children in kindergartens in Serbia. Authors based on comparative analysis have come to the conclusion that in Croatia there is a noticeable decentralization that allows all pre-school institutions and kindergartens in the state to work according to the Montessori method. Only in Vojvodina and in one part in Belgrade lived this model of education. Then, the didactic material in kindergartens in Croatia is more diverse and richer, and educators in the experience of European countries, through new programs, such as Montessori, create such activities where children encourage greater self-reliance and self-evaluation.

Keywords: *Montesori program, globalization, educator, kindergarten, pre-school age.*

Dr. sc. Ana Mirković Moguš, viša asistentica

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku – Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Hrvatska

Diana Moslavac Bičvić, predavačica

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku – Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Hrvatska

ULOGA I MOGUĆNOSTI INFORMACIJSKO-KOMUNIKACIJSKE TEHNOLOGIJE U PREDŠKOLSKOM ODGOJU I OBRAZOVANJU

Sažetak: U ovom radu dan je pregled upotrebe informacijsko komunikacijske tehnologije (IKT-a) u predškolskom odgoju i obrazovanju u različitim zemljama i proveden je upitnik kojim su ispitani stavovi budućih odgajatelja o ulozi i mogućnostima IKT-a u predškolskom odgoju i obrazovanju. Cilj je rada na temelju pregleda literature utvrditi činitelje koji promiču upotrebu IKT-a u predškolskom odgoju i obrazovanju te one koji ju ograničavaju. Nadalje, proveden je i upitnik na uzorku od 35 studenata koji je oblikovan kao skala stavova gdje su studenti procijenili svoj stupanj slaganja s navedenim tvrdnjama o upotrebi IKT-a predškolskom odgoju i obrazovanju. Pregledom raznih istraživanja o IKT-u i predškolskom odgoju i obrazovanju moguće je izdvojiti barem tri činjenice koje opravdavaju važnost IKT-a u predškolskom odgoju i obrazovanju. Primarno, IKT je već prisutan u svakodnevnom okruženju djece, ove tehnologije nude nove mogućnosti za jačanje mnogih aspekata obrazovne prakse u ranom djetinjstvu i treće, postoji podrška i interes u cijelom području obrazovanja za razvoj i integraciju IKT-a u obrazovnu politiku, nastavni plan i program te praksu. Također, važno je uzeti u obzir da uvođenje i korištenje IKT-a u predškolskom odgoju i obrazovanju treba biti zasnovano na jasnom razumijevanju svrhe, prakse i društvenog konteksta predškolskog odgoja i obrazovanja. Stoga važnu ulogu u tom procesu imaju stručnjaci, odgajatelji i ostali suradnici u okviru predškolskog odgoja i obrazovanja kojima je potrebno osigurati smjernice i mogućnosti da postanu sposobni, kompetentni i informirani o odgojnoj ulozi i mogućnostima IKT-a. Također, važno im je i pružiti podršku u korištenju IKT-a za jačanje mnogih aspekata prakse predškolskog odgoja i obrazovanja, što pokazuju i rezultati provedenog upitnika. Rezultati provedenog upitnika pokazali su i da budući odgajatelji uglavnom smatraju kako korištenje IKT-a kroz igru kao podršku prilikom proširivanja znanja o nekoj temi pomaže djeci da lakše usvoje nove sadržaje, ali i da je upotreba tehnologije prijetnja tradicionalnoj slobodnoj igri te treba imati sekundarnu ulogu u odnosu na slobodnu igru u vrtiću.

Ključne riječi: *informacijsko komunikacijska tehnologija, djeca, odgajatelji, aktivnosti, učenje.*

Ana Mirković Moguš, Ph. D., Senior Assistant

University of Josip Juraj Strossmayer in Osijek – Faculty of Education, Croatia

Diana Moslavac Bičvić, lecturer

University of Josip Juraj Strossmayer in Osijek – Faculty of Education, Croatia

THE ROLE AND POTENTIAL OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY IN PRESCHOOL EDUCATION

Abstract: This paper presents an overview of the use of ICT in preschool education in different countries as well as the results of a questionnaire which was conducted to examine the attitudes of future preschool educators about the role and possibilities of ICT in preschool education. The goal of the paper is to determine factors that promote ICT use in preschool education as well as the one's that limit its use based on a literature review. Furthermore, a questionnaire was conducted on a sample of 35 students, which was formatted as attitudes scale where students assessed their level of agreement with given statements about ICT use in preschool education. By reviewing various ICT research and preschool education, it is possible to outline at least three facts that justify the importance of ICT in preschool education. Primarily, ICT is already present in the everyday environment of children, furthermore, these technologies offer new opportunities to strengthen many aspects of early childhood education and third, there is support and interest in the whole field of education for the development and integration of ICT in education policy, curriculum and practice. It is also important to note that the introduction and use of ICT in preschool education should be based on a clear understanding of the purpose, practice and social context of preschool education. Therefore, special role in that process goes to experts, preschool educators and other associates who should be provided with guidelines and the possibility to become competent and informed about the educational role and capabilities of ICT. Also, they should be supported in their use of ICT to enhance many aspects of preschool education which was also shown by the results of the questionnaire. The results of the conducted questionnaire showed that future

preschool educators believe that the use of ICT through the game is an effective way of learning for children, but that using technology is also a threat to a traditional free game and thus should be secondary.

Keywords: *information and communication technology, children, preschool educators, activities, learning.*

Ilda Bekrić, magistar predškolskog odgoja

JU „Djeca Sarajeva” Sarajevo

UKLJUČIVANJE DJECE S POTEŠKOĆAMA U RAZVOJU U VRTIĆE TIPIČNE POPULACIJE

Sažetak: Inkluzija je proces učenja i odgajanja djece s poteškoćama u razvoju zajedno s djecom koja nemaju poteškoća. U tom slučaju djeca imaju jednake mogućnosti u razvoju svojih tjelesnih, emocionalnih, društvenih i drugih sposobnosti. Inkluzija omogućuje djeci s poteškoćama u razvoju promatranje, imitiranje i doticaje s djecom koja su normalno razvijena. Zadatak dječijeg vrtića je poticati razvoj sve aspekte dječijeg razvoja te je predškolski odgoj prvi segment u odgojno-obrazovnom sistemu. Predškolski odgoj potiče djecu da razvijaju pojam o sebi, osjećaj pripadnosti zajednici i svijetu u kome žive i na taj način ih priprema dalje obrazovanje i općenito život. Cilj rada je ispitati uključivanje djece s poteškoćama u razvoju u grupe vrtića tipične populacije. Uzorak su činila 32 vrtića JU „Djeca Sarajeva” Sarajevo. Analizirano je stanje u periodu od 2014/2015. do 2017/2018. Pretpostavili smo da se broj djece s poteškoćama u razvoju, obzirom na inkluziju, povećavao svake godine te da su djeca s poteškoćama u razvoju inkluzirana u vrtiće tipične populacije prateći važeće standarde i normative predškolskog odgojno-obrazovnog sistema. Pratili smo i analizirali uključenost djece s poteškoćama u razvoju kako u cjelovitom razvojnom programu tako i u obaveznom programu, odnosno u grupama djece u godini pred polazak u školu. Autor ističe pozitivnost i napredak djece s poteškoćama u razvoju koja su uključena u grupe vrtića tipične populacije. U periodu od 2014/2015. do 2017/2018. godinu u vrtiće JU „Djeca Sarajeva” Sarajevo je uključeno 479 djece s poteškoćama u razvoju, od čega je cjelovitim razvojnim programom obuhvaćeno 389 djece s poteškoćama u razvoju, dok je 90 djece s poteškoćama u razvoju bilo u obaveznom programu, tj. u grupama djece u godini pred polazak u školu.

Ključne riječi: *dječiji vrtić, inkluzija, predškolski odgoj, odgojno-obrazovni sistem.*

Ilda Bekrić, master of preschool education
JU “Djeca Sarajeva” Sarajevo

**INCLUSION OF CHILDREN WITH
DEVELOPMENT DIFFICULTIES IN KINDERGARTENS WITH
TYPICAL POPULATION**

Abstract: Inclusion is a process of teaching and educating children with developmental difficulties together with children who have no difficulty. In this case children have equal opportunities in the development of their physical, emotional, social and other abilities. Inclusion allows children with developing disabilities the ability to observe, imitate, and interact with children who are normally developed. The task of the kindergarten is to encourage the development of all aspects of child development and preschool upbringing the first segment in the educational system. Pre-school education encourages children to develop a self-concept, a sense of belonging to the community and the world in which they live, thus preparing them for further education and general life. The aim of the abstract is to examine the inclusion of children with developmental problems in kindergarten groups of the typical population. The sample consisted of 31 kindergarten JU “Children of Sarajevo” Sarajevo. The situation was analyzed from 2014/2015 to 2017/2018. We have assumed that the number of children with developmental disabilities has been increased every year for inclusion, and that children with developmental disabilities are included in kindergarten, following the applicable standards and norms of preschool education. We monitored and analyzed the involvement of children with developmental difficulties both in the full development program and in the educational program, or in the groups of children in the year before going to school. The author emphasizes the positiveness and progress of children with developmental problems who are involved in kindergarten groups of the typical population. In the period 2014/2015 to 2017/2018, 479 children with developmental difficulties were included in the Sarajevo Children's Care Center, of which 389 children with developmental difficulties included the full development program, while 90 children with developmental difficulties either in a compulsory program, ie in groups of children in the year before going to school.

Keywords: *kindergarten, inclusion, pre-school education, educational system.*

Dr. sc. Antonija Krtalić, izv. prof.

Sveučilište Hercegovina – Fakultet društvenih znanosti dr. Milenka Brkića, Bijakovići

Dr. sc. Ruža Tomić, red. prof.

Sveučilište Hercegovina – Fakultet društvenih znanosti dr. Milenka Brkića, Bijakovići

INFORMACIJSKO-KOMUNIKACIJSKA DIMENZIJA KOMPETENCIJE NASTAVNIKA

Sažetak: Cilj ovog rada bio je predstaviti informacijsko-komunikacijsku dimenziju kompetencije nastavnika. Promjene u suvremenom svijetu su nagle i svakodnevne, a standardi uspješnosti da se one prate su svakim danom sve složeniji. Da bi išao u korak s vremenom i njegovim pratećim promjenama, svaki se pojedinac treba pripremiti da bi uspješno individualno i socijalno efikasno znao funkcionirati. Važna uloga u toj pripremi pripada svim odgojnim čimbenicima, a posebno školi kao najmasovnijem i organiziranom odgojnom čimbeniku. Suvremeni pedagozi govore o nizu općih sposobnosti, odnosno kompetencija za koje mlade treba osposobiti kako bi uspješno individualno i socijalno funkcionirali u složenom i brzo mijenjajućem svijetu 21. stoljeća. Iz tih razloga se razmišlja o razvoju, pored ključnih, i fleksibilnijih, generičkih i promjenljivih kompetencija koje osiguravaju vještine, znanja i stavove potrebne za uspješno rješavanje različitih problema u različitim kontekstima. Ovdje je jako važno razvijati kompetencije odgojenika koje će doprinijeti efikasnom reagiranju u složenim i nepredviđenim situacijama današnjeg vremena. Važno mjesto pripada i razvoju informacijsko-komunikacijskih kompetencija. U radu su predstavljene pojma, vidovi i načini poticanja razvoja ovih kompetencija kod nastavnika razredne i predmetne nastave u suvremenoj školi. Obrazloženi su neophodnost, značaj i uloga ovih kompetencija u obavljanju složene uloge nastavnika u društvu znanja i cjeloživotnog učenja.

Ključne riječi: *Kompetencije, nastavnik, radno-akcione kompetencije, opće informatička i komunikacijska pismenost, cjeloživotno učenje.*

Antonija Krtalić, Ph. D., Associate Professor

Herzegovina University – Faculty of Social Sciences dr. Milenko Brkić,
Bijakovići

Ruža Tomic, Ph. D. Regular Professor

Herzegovina University – Faculty of Social Sciences dr. Milenko Brkić,
Bijakovići

INFORMATION AND COMMUNICATION DIMENSION OF TEACHER COMPETENCE

Abstract: The aim of this paper was to present the information and communication dimension of teacher competence. Changes in the modern world are brisk and every day, and the standards of success that they follow are becoming more and more complex every day. To keep up with the time and its accompanying changes, each individual needs to be successfully prepared to function individually and socially efficiently. An important role in this preparation belongs to all the educational factors, especially the school as the most massive and organized educational factor. Contemporary pedagogues speak of a series of general abilities or competencies that young people need to be able to perform individually and socially in a complex and rapidly changing 21st century world. For these reasons, there are thoughts about development, in addition to key, and more flexible, generic and changing competencies that provide the skills, knowledge and attitudes needed for successfully address different issues in different contexts. Here it is very important to develop the competences of the educators that will contribute to the effective response in the complex and unforeseen situations of today. An important place also belongs to the development of information and communication competencies. In this paper, we presented the notion, the aspects and the ways of encouraging the development of these competences with classroom and subject teachers in modern school. We explained the necessity, importance and role of these competences in performing the complex role of teachers in the knowledge society and lifelong learning.

Keywords: *Competence, teacher, work-action competence, general information and communication literacy, lifelong learning.*

Dr. sc. Sadeta Zečić, redoviti profesor

Sveučilište Hercegovina – Fakultet društvenih znanosti dr. Milenka Brkića,
Bijakovići

STAVOVI UČITELJA I NASTAVNIKA O POTEŠKOĆAMA U ČITANJU KOD DJECE U OSNOVNIM ŠKOLAMA

Sažetak: Teškoću u čitanju i pisanju, razumjevanju i pamćenju pročitnog sadržaja sve više su prisutne kod učenika u osnovnim školama. Poremećaj u učenju koji započinje s teškoćama zbog lošeg čitanja, a poslije lošim pravopisom i odsutnošću lakog baratanja pisanim jezikom sve više postaje problem kojem treba da se ozbiljno bavimo. Kognitivne je naravi i često genetski uvjetovan. Nije uzrokovan intelektualnim nedostacima, manjkavim socio-kulturnim prilikama, načinom poučavanja niti ikakvim poznatim neurološkim oštećenjem. Smetnje u čitanju znatno utječu na dostignutu akademsku razinu ili svakodnevnih aktivnosti u kojima se zahtijeva vještina čitanja. Predmet našeg istraživanja je ispitati da li učitelji i nastavnici prepoznaju djecu s teškoćama u čitanju, koliko su u mogućnosti da im stručno pomognu, i kakvi su njihovi stavovi o ovim teškoćama. Cilj istraživanja je ispitati stavove učitelja i nastavnika o djeci s teškoćama u čitanju i pisanju. Zadaci koje smo postavili u radu su: Ispitati koliko djece s teškoćama u čitanju i pisanju ima u osnovnim školama? Koliko su učitelji i nastavnici spremni stručno pomoći takvim učenicima? Na koji način im možemo pomoći i koliko treba uključiti roditelje? Postavljenim hipotezama testirali smo stvarnu spremnost učitelja i nastavnika u podršci ovim učenicima, potrebu edukacije nastavnog osoblja i potrebu uključenosti roditelja u podršku prevazilaženja istih poteškoća. U svrhu istraživanja koristili smo metodu teorijske analize i servey metodu. Anketni upitnik je bio instrument namjenski napravljen za ovo istraživanje. Postupak anonimnog anketiranja proveden je u svibnju 2018. godine u 10 osnovnih sarajevskih škola na uzorku od 212 ispitanika od čega 162 učitelja i 60 nastavnika predmetne nastave. Analizom rezultata došli smo do saznanja da u osnovnim školama ima veliki broj djece sa teškoćama u čitanju i pisanju, da se učitelji osjećaju spremniji u podršci ovim učenicima, da se moraju prilagođavati metode rada i vrednovanja prema sposobnostima djece koja imaju poteškoće u čitanju i pisanju. Konačna poruka do koje smo došli analizom rezultata je neophodna edukacija učitelja i nastavnika za rad sa učenicima koji imaju poteškoće u čitanju i pisanju odnosno disleksiju i disgrafiju.

Ključne riječi: *čitanje, pisanje, disleksija, disgrafija, prilagodbe, osnovna škola.*

Sadeta Zečić, Ph. D. Regular Professor

Herzegovina University – Faculty of Social Sciences dr. Milenko Brkić,
Bijakovići

POSITIONS OF TEACHERS ON DIFFICULTIES IN READING WITH CHILDREN IN PRIMARY SCHOOLS

Abstract: Difficulties in reading and writing, understanding and remembering of the read content are getting more frequent with students in primary schools. It is a learning disorder at the beginning which is caused by poor reading, and later on it is followed by problems in grammar and difficulties in dealing with written language which is, at that stage, a problem we should seriously take care of. It is of a cognitive nature and very often caused by genetics. It is not caused by intellectual insufficiencies, inadequate social and cultural circumstances, manner of teaching or any well known neurological damages. In medical classification of the disease, DSM IV2 is defined as a reading disorder which is well accepted translation of the word dyslexia. Upon this classification, an important characteristic of the disorder in reading is the level of reading, accuracy in reading, velocity and understanding measured separately by standardized tests, being lower than expected having in regard chronological age of the person, measured intelligence and education fit to age of the person. Reading difficulties may significantly influence to achieved academic level or everyday activities requiring reading skills. The subject of our research is to examine if teachers recognize children with reading difficulties, to which extent they are able to help them, and what their attitudes towards the difficulties are. The aim of the research is to examine attitudes of teachers on children with difficulties in reading and writing. The task we set in this paper is to examine how many children with reading disorder are present in primary schools. Whether the teachers are capable to help such students. In which manner we can help them and to which extent we should include parents. Through such hypothesis, we tested real readiness of teachers to support such students, need to educate teachers and necessity to include parents in order to overcome these problems. For the purposes of this research, we used the method of theoretical analyses and survey method. The instrument was the questionnaire especially designed for this research. The research was conducted anonymously in May 2018 in 10 primary schools in Sarajevo, on a sample containing 212 interview persons composed of 162 teachers and 60 tutors.

Keywords: *disorders, medical classification, adjustments.*

Mr. sc. Petar Smontara, pedagog, profesor – savjetnik
Gimnazija Antuna Gustava Matoša, Samobor, Hrvatska

LOGOTERAPIJSKI PRISTUP U PEDAGOŠKOJ DIJAGNOSTICI I SAVJETOVANJU ADOLESCENATA U RIZIKU

Sažetak: Cilj ovog (preglednog) rada je prikazati doprinos logoterapijskog pristupa u pedagoškoj dijagnostici i savjetovanju, čije razumijevanje otvara put kvalitetnim i učinkovitim pedagoškim intervencijama pomoću kojih se može otkloniti negativni utjecaj pojedinih rizičnih čimbenika socio-emocionalnog razvoja adolescenata. Utemeljitelj logoterapije Viktor Emil Frankl, na temelju egzistencijalno-analitičkog poimanja osobe i kliničkog iskustva, dolazi do spoznanje kako je primarna čovjekova potreba ona za pronalaženjem smisla vlastite egzistencije. Oblikovanje identiteta kod adolescenata većinom je nesvjesni proces, a krize u ovom razdoblju nisu samo normativne već i nužne za normalan razvoj osobnosti. Adolescenti se iz različitih razloga mogu odreći svojih specifično ljudskih sposobnosti samodistanciranja i samonadrastanja. Tada umjesto cilja nerijetko odabiru anonimnost (često praćenu osjećajem bespomoćnosti) ili konformizam skupine vršnjaka (zbog osjećaja nesigurnosti, potrebe za moći, prepuštanja trendu ili hedonizmu), udaljavajući se od unutarnje slobode i odgovornosti za svoje odabire. Kako bi zaustavili vrijeme i ostali u vlastitoj čaroliji, mladi neprestano stvaraju alternativne mikrosvjetove u kojima naizgled pronalaze vlastiti identitet. Potreba usklađivanja (to svi rade) na mjestima izgubljenosti (tamo svi idu) adolescentima umanjuje sposobnost autentičnog pronalaženja samih sebe. Virtualni svijet i psihotropne tvari služe im kao zamjena za emocionalne odnose. Pomoću njih se pokušavaju osloboditi osamljenosti i rasteretiti od negativnih emocija. Ljubavna razočaranja i školski neuspjeh dodatne su prigode za pojavu nekog od poremećaja socioemocionalnoga razvoja, koji se prema istraživanjima Anite Vulić Prtorić u RH razvije kod 20% djece i adolescenata. Talijanski logopedagozi Antonella Ariolii Daniele Bruzzone tvrde da brojna egzistencijalna pitanja i potreba(samo)otkrivanja tijekom adolescencije podrazumijevaju želju za angažmanom u kojem životne situacije dobivaju novo značenje kroz (trans)formaciju egzistencijalne napetosti i usmjeravanje životnih vrijednosti prema odabranom cilju – nekome/ili nečemu. Koristeći se logoterapijskim modelom pedagog može pomoći adolescentima u otkrivanju vlastitog smisla, ciljeva, želja, prostora slobode, jačanju odgovornosti te poticanju ispravnog prosuđivanja i djelovanja.

Ključne riječi: *adolescenti u riziku, pedagoška dijagnostika, savjetodavni rad.*

Petar Smontara, Mr. sc., school counselor

General High School A. G. Matos, Samobor, Croatia

LOGOTHERAPEUTIC APPROACH IN PEDAGOGICAL DIAGNOSTICS AND ADOLESCENTS AT-RISK COUNSELING

Abstract: The aim of this thesis is to present the contribution of the logotherapeutic approach to pedagogical diagnostics and counseling, whose understanding paves the way to quality and efficient pedagogic interventions which can be used to eliminate the negative impact of certain risk factors of socioemotional development of adolescents. Based on the existentialanalytical perception of the person and the clinical experience, the founder of logotherapy Viktor Emil Frankl realizes that the primary human need is to find the meaning of one's own existence. The identity formation in adolescents is largely an unconscious process, and the crises in this period are not solely normative but also necessary for a normal personality development. For various reasons, adolescents may renounce their specific human ability to self-isolate and auto-transcend. Instead of the goal, they frequently choose anonymity (often followed by the feeling of helplessness) or the conformity of the peer group (due to the feeling of insecurity, the need of power, surrendering to the trend of tolerance or hedonism), alienating themselves from internal freedom and responsibility for their choices. In order to stop time and stay in their own world, the young are continually creating alternative micro-worlds in which they seemingly find their own identity. The need for reconciling (everyone is doing it) at places of loss (everyone is going there) diminishes the ability to authentically find themselves. The virtual reality and psychotropic substances serve as a substitute for emotional relationships. With them they try to free themselves from loneliness and relieve themselves from negative emotions. Disappointments in love and school failure are additional occasions for the further development of one of the disorders of socio-emotional development, which according to research of Anita Vulić-Prtorić in the Republic of Croatia, develops in 20% of children and adolescents. Italian logopedagogues Antonella Arioliand Daniele Bruzzoneargue that many existential questions and the need for (self)discovery during adolescence implicate the desire for engagement in which life situations gain a new meaning through the (trans)formation of existential tension and directing the life values towards the chosen goal – to someone and / or to something. Using the logotherapeutic model, a pedagogue can help adolescents in discovering their own sense, goals, desires, areas of freedom, practicing responsibility, and encouraging proper judgement and action.

Keywords: *at-risk adolescents, pedagogical diagnostics, school counseling.*

Irena Jurišić, školski logoped, Makarska, Hrvatska

Ana Šapit, magistar pedagogije

Dječji vrtić „Biokovsko zvonce”, Makarska, Hrvatska

STAVOVI ODGOJITELJA O KORIŠTENJU GESTOVNE KOMUNIKACIJE

Sažetak: Predškolsko doba je period u kojem djeca najbrže i najučinkovitije usvajaju govor i ostvaruju komunikaciju. Međutim, kako razvoj govora ovisi o mnogim čimbenicima – jezične, glasovne i komunikacijske teškoće najzastupljenije su upravo kod djece te dobi. Roditelji i odgojitelji imaju nezaobilaznu ulogu u procesu razvoja govora djeteta rane i predškolske dobi stoga je njihova pravodobna reakcija, kada razvoj govora nije uredan i kada se razlikuje od nekih normi, od velike važnosti za daljnji djetetov uredan razvoj. Odgojitelj treba biti kompetentan kako bi dijete s teškoćama u jezično-govornoj komunikaciji bilo uključeno u redoviti odgojno-obrazovni predškolski program. Cilj ovog rada je ispitati kolike su kompetencije odgojitelja u predškolskim ustanovama, koliko upotrebljavaju geste, koliko su u tome obučeni i stručni, kolika je njihova želja za edukacijom i smatraju li da im je potrebna edukacija u tom smjeru. Upitnikom „Stavovi odgojitelja o korištenju gestovne komunikacije” koji sadrži 20 čestica, ispitani su stavovi djelatnika dječjih vrtića Splitsko-dalmatinske županije o varijablama koji utječu na funkciju gestovne komunikacije u komunikaciji djeteta i odgojitelja.

Ključne riječi: *funkcija gestovne komunikacije, geste, jezično-govorno-komunikacijske teškoće, komunikacija, odgojitelj-dijete.*

Irena Jurišić, Speech Therapist, Makarska, Croatia

Ana Šapit, MA, Pedagogy, “Biokovsko zvonce”, Makarska, Croatia

EDUCATOR’S OPINIONS ON THE USE OF GESTURAL COMMUNICATION

Abstract: Preschool Age period is the time when children are most effective in adopting speech and communication skills. However, speech

development depends on many factors; as such, language, voice and communication difficulties are most common in children of this age group. Parents and educators play an indispensable role in the speech development of early childhood and pre-school children; therefore, their timely reaction when they notice that the speech is ineffective and when it differs from norms is of great importance for child's development. The educator should be competent in ensuring that a child with language-related difficulties is included in a regular educational pre-school program. The aim of this paper is to examine the competences of the pre-school educators, their gestural communication skills and training, as well as their desire for life-long learning. The "Educator's Opinions on the Use of Gestural Communication" survey examined the attitudes and opinion of the pre-school educators in the Split-Dalmatia County on variables affecting the function of the gestural communication between children and educators.

Keywords: *gestural communication function, gesture, language-speech-communication difficulties, communication, child-educator.*

Dr. sc. Memnun Zečić, docent

Sveučilište Hercegovina – Fakultet društvenih znanosti dr. Milenka Brkića, Bijakovići

Dr. sc. Marija Jović, docent

Sveučilište Hercegovina – Fakultet društvenih znanosti dr. Milenka Brkića, Bijakovići

MENADŽMENT I TURIZAM U ODGOJU I OBRAZOVANJU

Sažetak: Odgoj i obrazovanje su osnovna sustavna kategorija koja ima svoj plan i program i koji se realizira pod rukovodstvom menadžmenta svake ustanove, vrtića, škola fakulteta i drugih sličnih institucija. Prateći nove sadržaje koje instaliramo u te programe svakim danom uvodeći informatiku turizam i okoliš i mi pokušavamo pratiti taj trend u granicama naših mogućnosti. Na svim nivoima u obrazovnim programima planiraju se izleti, škole u prirodi, posjete izložbama, sportska takmičenja, susreti škola na značajnim mjestima, maturske ekskurzije i ostala putovanja. Menadžmenti škola treba da sve izlete i putovanja podvedu pod turizam u zavičaju i susjednim zemljama. Predmet našeg istraživanja je ispitati koliko se daje važnosti turizmu i turističkim putovanjima sa učenicima i nastavnicima u osnovnim školama i koliko je menadžment škole uključen u ta planiranja. Cilj rada je ispi-

tati koliko menadžment škole učestvuje u planiranju turističkih putovanja učenika i nastavnika u osnovnim školama. Zadaci koje smo postavili zahtijevali su da se ispita koliko menadžment škole i nastavno osoblje planiraju turistička putovanja, upoznaju li učenike o turizmu i značaju turizma. Zanimalo nas je da li učitelji i nastavnici djeluju na tom zadatku i postoje li značajne razlike među njima. Postavljenim hipotezama testirali smo uključenost školskog menadžmenta u planiranje turističkih putovanja učenika i svjesnost učenika da je svako putovanje, ekskurzija, sportski susreti ustvari turizam. Željeli smo utvrditi postoji li značajna razlika između učitelja i nastavnika u prenošenju znanja učenicima vezanom za turizam. U svrhu istraživanja koristili smo metodu teorijske analize i survey metodu. Instrument istraživanja je bio anketni upitnik namjenski napravljen za projektovano istraživanje. Istraživanje je provedeno postupkom anonimnog anketiranja u travnju/aprilu mjesecu 2018. godine u 6 osnovnih sarajevskih škola, a provedeno na uzorku od 120 ispitanika od čega 78 učitelja i 42 nastavnika. Nakon obrade rezultata došli smo do podataka da je menadžment u školama uključen u planiranje putovanja učenika i nastavnika, da učenici nisu dovoljno upoznati o turističkim putovanjima u mlađim razredima u odnosu na učenike u starijim razredima. Zaključeno je da se u školama trebaviše govoriti o turizmu kao društvenoj kategoriji od koje imamo mnogo koristi upoznavajući svoju zemlju, druge krajeve, nova prijateljstva i kulture. Obrazovanjem na svim nivoima treba više pažnje posvetiti usvajanju turističkih znanja u svim segmentima nastave, sporta i susretima mladih.

Ključne riječi: *turizam, menadžment, škola, nastavnici, putovanja.*

Memnun Zečić, Ph. D., assistant professor

Herzegovina University – Faculty of Social Sciences dr. Milenko Brkić,
Bijakovići

Marija Jović, Ph. D., assistant professor

Herzegovina University – Faculty of Social Sciences dr. Milenko Brkić,
Bijakovići

MANAGEMENT IN TOURISM AND EDUCATION

Abstract: Education is a systematic category with its agenda implemented under supervision of management of each institution, kindergarten, school, faculty and other institutions. We are also trying to keep in track with the trend within our possibilities through following new contents we are installing in such programs bringing in information

technology, tourism and environment. All levels of education programs have plans for picnics, schools in nature, going to exhibitions, sport competitions, school gatherings at significant places, excursions and other travels. Managements of schools should consider all outings and travels in our or neighboring countries as tourism. The subject of our research is to examine to which extent the significance is dedicated to tourism and touristic travels with students and teachers in primary schools and how much school managements are included in such planning. The aim of the paper is to examine to which extent the school management participates in planning of touristic travels of students and teachers in primary schools. Our task required for examination to which extent the school management and teachers plan their touristic travels, do they raise awareness of the students on tourism and its significance. We were eager to find out if teachers work on that issue and if there are any significant differences between them. Through hypothesis, we tested inclusion of the school managements in planning of touristic travels and perception of students if each travel, excursion, sport event represents tourism. We also wanted to know if there are any differences among teachers regarding tourism. Aimed at research purposes, we used the method of theoretical analyses as well as survey method. The instrument of the research was a questionnaire designed especially for this research. The research has been conducted on the basis of anonymous questionnaires in April 2018 in 6 primary schools in Sarajevo, and the sample contained 120 examinees that is 78 tutors and 42 teachers.

After processing results, we reached the data that school management is included in planning travels for students and teachers, that students of lower master classes are not well aware of touristic travels in comparison to students of higher master classes. It has been concluded that schools need more to talk about tourism as a social category we are all benefitting from a lot thorough knowing our country, other countries, new friendship and cultures. Education at all levels should pay more attention to adoption of touristic knowledge in all segments of teaching processes, sport, and youth gathering.

Keywords: *tourism, management, school, teacher, travels.*

Jovana Joković, diplomirani defektolog

Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju,
Republika Srbija

SOCIJALNA KONTROLA U ZAVODSKIM USLOVIMA

Sažetak: Predmet ovog rada je socijalna kontrola u zavodskim ustanovama. Način na koja se ona manifestuje su formalni i neformalni sistem. Formalni sistem je baziran na normativnom okviru (Krivični Zakon, Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica i Pravilnik o kućnom redu) i sprovode ga lica zaposlena u zavodskoj ustanovi. Neformalni sistem nastaje u osuđeničkom kodeksu i relacijama zatvorenika. U radu je ukazano na ulogu i značaj oblika socijalne kontrole na resocijalizaciju osuđenih lica, sprovođenje funkcionisanja zavoda i ostvarivanje svrhe kažnjavanja. Takođe, u radu je dat i kraći osvrt na neformalni sistem u ženskim zavodskim ustanovama. Relacije osuđenih lica prema oba sistema socijalne kontrole za vreme izvršenja zatvorske kazne, važan su faktor, koji utiče na ostvarivanje socijalne kontrole u zavodskim ustanovama i uspešne resocijalizacije osuđenih lica. Uprava i osoblje zavodske ustanove često koriste neformalne oblike kontrole, da bi ostvarili ciljeve formalne socijalne kontrole.

Ključne reči: *socijalna kontrola, neformalni sistem, formalni sistem, zavodska ustanova, osuđena lica.*

Jovana Joković, defectologist

University of Belgrade – Faculty for Special Education and Rehabilitation,
Republic of Serbia

SOCIAL CONTROL IN INSTITUCIONAL CONDITIONS

Abstract: Subject of this paper is the social control in correctional institutions. It can manifest itself in the manner of the formal or informal system. The formal system is based on the normative framework (Serbian Criminal Law, Law on the Execution of Criminal Sanctions, Law on Juvenile Criminal Offenders and Criminal Protection of Juveniles, as well as the Rules of Conduct), implemented by the personnel of the correctional institution. The informal system is created within the codex of the convicts

and the relationships between prisoners. This paper points out the role and significance of social control in re-socialization of convicts, maintenance of the institution's function, as well as enabling the role of punishment. The paper also gives a short overview of the informal system in female correctional institutions. The relationship between the convicted persons and the informal and formal system of social control for the duration of a prison sentence represent a very important factor, which affects the ability to have social control in institutions, as well as successful re-socialization of convicted persons. The management and personnel of the institution often use informal forms of control in order to achieve formal social control goals.

Key words: *social control, informal system, formal system, correctional institution, convicted persons.*